

# ELENA VĂCĂRESCU

## ȘI COOPERAREA INTELECTUALĂ INTERNAȚIONALĂ

EMIL PĂUNESCU

Vlăstar al ilustrei familii dîmbovițene a poezilor Văcărești, Elena Văcărescu (1864—1947) și-a cucerit un dublu renume, de scriitoare și diplomată. Ea a fost o mare româncă, „o ambasadoare — neostenită și convingătoare — întru preamărirea României în lume”<sup>1</sup>.

În ultimul deceniu au fost publicate cîteva studii, articole, cu caracter memorialistic și o monografie despre acea strălucită reprezentantă a poporului nostru care a fost Elena Văcărescu. S-au tipărit de asemenea o selecție din cele mai frumoase poezii și un volum de „scrieri alese”. Proza memorialistă, eseurile, conferințele și discursurile<sup>2</sup> — adică acea parte a operei sale care ne înfățișează și activitatea pe tărîmul cooperării intelectuale (asupra căreia ne vom opri în acest articol) — își așteaptă editorul.

Elena Văcărescu a fost — timp de două decenii — delegată permanentă a României la Societatea Națiunilor<sup>3</sup>, activitatea ei în diversele organisme ale Ligii axîndu-se pe problemele culturale și social-umanitare.

Ea a reprezentat statul român pe lîngă INSTITUTUL INTERNAȚIONAL DE COOPERARE INTELECTUALĂ (I.I.C.I.) din Paris, de la înființarea acestuia pînă la război<sup>4</sup> și după război pînă la apariția UNESCO<sup>5</sup>. De asemenea, a fost prezentă mai întîi în Subcomisia de Litere și Arte ca memru-adjunct<sup>6</sup>, apoi în Comitetul Permanent de Litere și Arte al Comisiei Internaționale de Cooperare Intelectuală (C.I.C.I.) pînă la ultima lui sesiune<sup>7</sup>.

Într-un raport către Ministerul de Externe din 28 iulie 1937, Elena Văcărescu scria: „A trecut multă vreme de cînd guvernul român mi-a

---

<sup>1</sup> I. M. Ștefan și V. Firoiu, *Sub semnul Minervei, femeii de seamă din trecutul românesc*, Ed. Pol., București, 1975, p. 124.

<sup>2</sup> Ion Stăvăruș, îngrijitorul ediției de *Scrieri alese* (Ed. Minerva, București, 1975), arată că acestea au „o netăgăduită valoare documentară”.

<sup>3</sup> Constantin Turcu, *Un messenger de la culture et de la diplomatie roumaine: Hélène Vacaresco*, în „Revue roumaine d'histoire”, VII, nr. 2, 1968, p. 251.

<sup>4</sup> Vezi și publicațiile „L'année 193... de la Coopération intellectuelle”.

<sup>5</sup> Ion Stăvăruș, *Elena Văcărescu*, Ed. Univers, București, 1974, p. 106.

<sup>6</sup> *La Société des Nations et la Coopération intellectuelle*, Section d'information. Secrétariat de la Société des Nations, Genève, (1927), p. 11.

<sup>7</sup> În „L'année 1938 de la coopération intellectuelle” (I.I.C.I., 1939, p. 182), este menționată participarea Elenei Văcărescu la reuniunea de la Nisa din 27—29 octombrie 1938.

încredințat misiunea — în același timp frumoasă și dificilă — de a reprezenta atât în Franța, cât și la Geneva idealul românesc de pace și colaborare între națiuni. M-am achitat de această misiune cu un entuziasm dictat nu numai de datorie, ci și de convingerile mele cele mai intime. În acest sens aș dori să fie interpretată activitatea mea dintotdeauna<sup>8</sup>.

Mereu prezentă în delegația României la Adunările Ligii Națiunilor, demna urmașă a poezilor Văcărești „a desfășurat o bogată activitate atât în timpul sesiunilor, cât și ocazional, cu prilejul comitetelor de experți la care participa“<sup>9</sup>. Colaboratoare și prietenă a marelui nostru diplomat Nicolae Titulescu<sup>10</sup>, poeta se bucura de deosebita lui prețuire după cum rezultă, între altele, din telegrama datată 27 septembrie 1923 : „Cel mai frumos discurs pronunțat într-a IV-a Adunare este cel de astăzi al Elenei Văcărescu în chestiunea cooperării intelectuale. Ea a fost călduros aplaudată de Adunare“<sup>11</sup>.

Încrăzătoare în posibilitatea de a construi o lume mai bună prin activizarea mișcării intelectuale, Elena Văcărescu a militat pentru triumful solidarității intelectuale. La al III-lea Congres al Confederației Internaționale a Muncitorilor Intelectuali (C.I.T.I.), care a avut loc la 3 ianuarie 1925 la Paris, România a fost reprezentată de o delegație cuprinzând pe Elena Văcărescu, Dragomir Hurmuzescu și Ion Atanasiu<sup>12</sup>. Așa numita mișcare a sindicalismului intelectual a antrenat în anii 1923—1926 un număr mare de participanți în mai multe țări europene, dar apoi și-a pierdut aderenții.

La a VIII-a sesiune a Adunării Ligii, vorbind despre importanța cooperării intelectuale, reprezentanta țării noastre scotea în evidență dorința unanimă, „care se ridică din toate colțurile pământului, pentru a lega popoarele între ele“ „Ideea de pace se îmbogățește în fiecare zi cu noi prestigii și „nu va putea să prospere decît în măsura în care, luînd cunoștință de spiritul popoarelor, ea se va materializa în forme mereu mai numeroase și sub aspecte mai diferite“<sup>13</sup>.

Discursul din 22 septembrie 1927 la care ne-am referit acum, i-a prilejuit prezentarea unui amplu raport asupra realizărilor I.I.C.I., fiind remarcat în ziare ca „Gazette de Lausanne“ sau „Paix“. El ne dă posibilitatea să vedem că multe din tezele susținute de intelectuala română sînt valabile și astăzi, după 50 de ani. Ea arăta importanța pentru apropierea dintre popoare a cunoașterii valorilor naționale ale fiecăruia, a capodoperelor artistice și literare cu care înzestreaază tezaurul universal ; arta populară mai ales fiind „terenul prin excelență, pe care se poate produce apropierea popoarelor, unde spiritele lor se ating, se contopesc

<sup>8</sup> Vezi C. Turcu, *op. cit.*, p. 248.

<sup>9</sup> George Oprescu, *Cooperarea intelectuală internațională*, în „Revista română de studii internaționale“, nr. 2 (6), 1969, p. 62.

<sup>10</sup> Vezi unele mențiuni la I. Igiroșianu, *Cum era Titulescu*, în *Clepsidra amurgului (Evocări marginale)*, Cartea Românească, 1978, p. 174, 150, 158, 161.

<sup>11</sup> C. Turcu, *op. cit.*, p. 252. În legătură cu succesul oratoric al celebrei conferințe, un ziar elvețian scria : „Cînd Elena Văcărescu vorbește în Adunarea Generală a Societății Națiunilor, hotelurile se golesc și sala de conferințe se umple“. (citat de I. Stăvăruș în amintita monografie, p. 75).

<sup>12</sup> *L'oeuvre de la C.I.T.I. Le Congrès de 1925*, Paris, 1925, p. 110.

<sup>13</sup> C. Turcu, *Elena Văcărescu — diplomat*, în „Lumea“, V, nr. 7 (172), 9 februarie 1967, p. 21 ; I. Stăvăruș, *op. cit.*, p. 77.

și se pătrund în modul cel mai fierbinte“<sup>14</sup>. În continuare, Elena Văcărescu a pledat pentru Oficiul Internațional al Muzeelor, pentru popularizarea tezaurelor spirituale prin expoziții și editarea unor materiale adecvate<sup>15</sup>.

Partea finală a discursului a fost consacrată rolului educativ al cinematografului („a doua producție mondială după aceea a grîului /.../ un imperativ al ceasului de față /.../ un esperanto mut care întrece cuvîntul și îl domină“), insistînd în privința influenței noii arte asupra tineretului. „Aș vrea ca Societatea Națiunilor să se asocieze tuturor eforturilor făcute de Institutul Internațional din Paris în vederea propagării influenței cinematografului în chip drept, cînd ea este bună, și de a încerca să o împiedice, cînd ar părea nocivă“<sup>16</sup>. Ecolul pe care l-a avut în mediile intelectuale această propunere, o dovadă este înființarea în anul următor, prin inițiativa guvernului italian, a Institutului Internațional al Cinematografului Educativ, cu sediul la Roma<sup>17</sup>.

În același spirit, Elena Văcărescu înființează la Paris, împreună cu Nicolae Pillat, Comitetul Internațional pentru Difuzarea Artistică și Literară prin Cinematograf (C.I.D.A.L.C.), care își propunea „să patroneze orice film cu caracter științific, social, economic, istoric, artistic, instructiv, literar sau documentar, permițînd prin difuzarea sa în diferite țări înțelegerea și apropierea între popoare“<sup>18</sup>. În calitate de președintă, energica scriitoare reușește să atragă în această acțiune numeroase personalități, care au dat Comitetului, strălucire și acțiunii viabilitate.

Demonstrînd o receptivitate deosebită pentru nou, Elena Văcărescu arăta la 9 octombrie 1933, într-un discurs ținut la a XIV-a sesiune a Adunării generale a Ligii (Comisia a VI-a), că eforturile pentru îmbunătățirea situației oamenilor, pe linia cunoașterii și apropierii, vor fi zadarnice — „atît timp cît indivizii și societățile vor continua să trăiască într-o lume nouă cu convențiile și obiceiurile lumii vechi“<sup>19</sup>.

Chiar dacă scriitoarea nu putea analiza, datorită limitelor ideologice, cauzele reale ale crizei economice mondiale, ea s-a oprit asupra unuia dintre efecte — lipsa creditelor, arătînd necesitatea unor măsuri care să contribuie la un climat al încrederii. Inițiativele I.I.C.I. de a discuta în diverse reuniuni internaționale problemele la ordinea zilei, ca și cele privind viitorul umanității nu erau sterile, căci — spunea Elena Văcărescu — „nu este niciodată inutil de a provoca discuții, mai ales

<sup>14</sup> *Ibidem*; informațiile se găsesc în Arhiva M.A.E., fond Geneva, vol. 42/1927 și în „Journal Officiel“, S.D.N., Genève, 1927 (Comptes-rendus de la VIII-ème session de l'Assemblée, l'ordre de jour nr. 65).

<sup>15</sup> Despre activitatea O.I.M. și a Centrului Internațional al Institutelor de Arheologie și Istoria Artei amănunte la George Oprescu, *op. cit.*, precum și publicațiile „Mouseion“ și „Bulletin C.I.I.A.H.A.“. De asemenea în cele peste 30 de volume editate de I.I.C.I.

<sup>16</sup> C. Turcu, *Un messenger...*, p. 258; I. Stăvăruș, *op. cit.*, p. 78.

<sup>17</sup> „Journal Officiel“, IX, nr. 4, 1928, p. 398. I.I.C.E. a funcționat pînă la sfîrșitul anului 1937.

<sup>18</sup> Statutul C.I.D.A.L.C. și articolul-program redactat de Elena Văcărescu sînt prezentate și comentate de E. Voiculescu (*Elena Văcărescu și cinematograful*, în „Studii și cercetări de istoria artei. Seria teatru, muzică, cinematografie“, tom. 13, nr. 2, 1966, p. 165—166) și I. Stăvăruș (*op. cit.*, p. 79—80).

<sup>19</sup> C. Turcu, *Elena Văcărescu...*, p. 21.

cînd subiectul lor pare a fi arzător. Numai din șoc/-ul acestor discuții/ va ieși adevărul”<sup>20</sup>.

Trecînd în revistă rezultatele pozitive obținute pînă atunci de I.I.C.I., a insistat asupra publicației „Index translationum”, bibliografie a traducerilor pe plan mondial, care apare și astăzi sub egida UNESCO<sup>21</sup>.

Discursul său din 1933 este un model de elocință. Deși animată de cele mai bune intenții, deși a intuit unele cauze ale crizei economice, politice și intelectuale, soluțiile pe care le propunea marea oratoare româncă erau inspirate din ideologia intelectualist-naivă întreținută în cercurile Ligii. Aceasta nu-i umbrește însă incontestabilele merite de scriitor democrat. Ea a luat cuvîntul nu odată în ședințele Comitetului pentru dezarmarea morală<sup>22</sup>, unde delegația României dădea tonul prin Titulescu și Pella. În cadrul Comisiei a V-a a Adunării s-a ocupat de problema protecției copiilor și tineretului<sup>23</sup>, a educării lor morale și intelectuale. În subcomisia creată apoi în acest sens desfășurînd o activitate laborioasă<sup>24</sup>, ceea ce i s-a recunoscut și prin alegerea în 1934 ca vicepreședintă.

În deceniul al IV-lea activitatea Elenei Văcărescu în organizația de cooperare intelectuală a Ligii a fost marcată de participarea la Colocviile<sup>25</sup> internaționale inițiate de Comitetul Permanent de Litere și Arte, printre membrii căruii se număra. Dezbaterile acestor „Entretiens” s-au desfășurat sub egida I.I.C.I., care le-a publicat<sup>26</sup>, dînd prilejul unor întruniri ce ne par astăzi senzaționale<sup>27</sup>.

Primul a fost determinat de comemorarea a 100 de ani de la moartea lui Goethe și a avut loc la Frankfurt pe Main (12—14 mai 1932). La Madrid (3—7 mai 1933) s-a discutat despre „viitorul culturii”, sub inedita președinție a aceleia care a fost Marie Curie, iar la Paris (16—18 octombrie 1933) tema colocviului a fost „Viitorul spiritului european”, prilejuind înființarea unei „Societăți de studii europene”. Veneția a găzduit o

<sup>20</sup> Idem, *Un mesager...*, p. 254.

<sup>21</sup> După cît se pare, înființată tot în urma inițiativei reprezentantei României la sesiunea Adunării din 1928, cînd a propus și înființarea unei „Biblioteci universale”, care să sprijine traducerea în limbile de circulație a capodoperelor literaturilor scrise în limbi mai puțin cunoscute, propunere asupra căreia va reveni și la sesiunea din 1936.

<sup>22</sup> Vezi lucrarea regretatului Gheorghe Matei, *Dezarmarea în contextul problemelor internaționale și atitudinea României (1919—1934)*, „Biblioteca istorică” XXVII, Ed. Academiei R.S.R., București, 1971, p. 73—84 și 119—130. Lucrarea recentă a lui Petre Bărbulescu, *România la Societatea Națiunilor (1929—1939 — momente și semnificații)*, Ed. Pol., București, 1975, ne scutește de comentarii, căci nu pomeneste despre cooperarea intelectuală sau despre prezența Elenei Văcărescu în activitatea Ligii!

<sup>23</sup> În septembrie 1933 îi scria lui Nicolae Titulescu: „Această chestiune a protecțiunii copilului și tinerimii mă preocupă în cel mai înalt grad. Ea se zbate în mijlocul unor nenumărate dificultăți, dintre care criza financiară e cea mai importantă”. (Apud C. Turcu, *Elena Văcărescu-diplomat*, p. 21).

<sup>24</sup> I. Stăvăruș, *op. cit.*, p. 83—85 (îndeosebi proiectul unui Centru internațional al tineretului).

<sup>25</sup> Ni se pare echivalentul cel mai potrivit pentru francezul „entretiens”.

<sup>26</sup> După părerea lui George Oprescu, la care subscriem, volumele publicate de I.I.C.I. constituie „cea mai interesantă contribuție a Comisiei la cultura epocii”. (*op. cit.*, p. 66; idem, *Amintiri, evocări*, Ed. pentru literatură, 1968, p. 186).

<sup>27</sup> Emil Păunescu, *Cooperarea intelectuală internațională sub auspiciile Societății Națiunilor (1920—1946)*, Lucrare de diplomă la Facultatea de istorie a Universității București.

manifestare închinată artei : „Arta și realitatea — arta și statul“ (25—28 iulie 1934). „Formarea omului modern“ a încins dezbaterile la Centrul Universitar Mediteranean de la Nisa (1—3 aprilie 1935). În 1936, în timp ce la Budapesta (6—10 iunie) se căutau soluții „Spre un nou umanism“, la Buenos Aires (11—14 septembrie) au fost abordate relațiile dintre Europa și America Latină, capitala Argentinei fiind concomitent gazdă a celui de-al XIV-lea Congres al Federației Internaționale a P.E.N.-cluburilor. Ultimul colocviu (Paris, 20—24 iulie 1937), „Destinul viitor al literelor“, a fost prezidat de Paul Valéry (de altfel președintele Comitetului Permanent de Litere și Arte), a cărui personalitate a dominat seria acestor opt întruniri. Prezențe constante au fost românii Elena Văcărescu și George Oprescu. Amintim alți membri ai Comitetului : Bela Bartok, Karel Čapek, Henri Focillon, Salvador de Madariaga, Thomas Mann, Gilbert Murray, Ugo Ojetti, Roberto Paribeni, Gonzague de Reynold, Aldous Huxley, Jozsef Strzygowski, Johan Huizinga, John Masefield, John Galsworthy, Felix Weintgarner, Gabriela Mistral, Paul Hymans, Jules Destrée, Sanin Cano, Johan Bojer.

Au existat de asemenea numeroși invitați, printre care : Julien Benda, Georges Duhamel, Jules Romains, Paul Langevin, Miguel de Unamuno, Ortega y Gasset, Eugenio d'Ors, Hermann de Keyserling, Le Corbousier, André Lhote, Herbert Read etc.

Cu excepția colocviilor de la Paris (1933) și Buenos Aires (1937), Elena Văcărescu a participat la toate celelalte <sup>28</sup>.

La colocviul din 1932, poeta a vorbit despre „Goethe și lirismul european“, luând parte și la discuțiile despre arta și călătoriile autorului lui „Faust“ <sup>29</sup>. În același an Comitetul Permanent de Litere și Arte a inițiat o anchetă în rîndul unor personalități literare privitoare la învățămîntul poeziei. Au răspuns printre alții Curtius, Ramon Perez de Ayala, A. Thibaudet. Elena Văcărescu a adăugat „sugestii importante“ <sup>30</sup>.

Următoarele „Entretiens“ s-au desfășurat în capitala Spaniei republicane, literatura fiind reprezentată de Elena Văcărescu, A. Calvet, Madariaga, J. Romains, Unamuno, Valéry, G. Estrada <sup>31</sup>. Lucrările colocviului asupra viitorului culturii, la care urmașa Văcăreștilor a expus un memoriu, au avut un deosebit succes — fapt pe care ea l-a evocat în celebrul discurs din 1933, ceea ce i-a atras mulțumirile publice ale delegațiilor Franței, Italiei și Spaniei <sup>32</sup>. A combătut, de pe pozițiile umanismului, pseudocultura și teoriile pesimiste, arătînd necesitatea de a corespunde imperativelor contemporane <sup>33</sup>.

La Veneția au fost reprezentate nu mai puțin de 26 de state din Europa și America, din partea României participînd Elena Văcărescu, George Oprescu și Emil Panaitescu. Apreciata oratoare a fost rezervată, luînd totuși cuvîntul la temele „Statul și învățămîntul artelor“ (unde a pledat pentru profesionalitatea artistului și pentru învățămîntul artistic în

<sup>28</sup> Profesorul Oprescu vorbea în amintirile publicate despre trei participări (op. cit., p. 185).

<sup>29</sup> *Ibidem*.

<sup>30</sup> „L'année 1932...“, 1933, p. 34.

<sup>31</sup> „L'année 1933...“, 1934, p. 19.

<sup>32</sup> C. Turcu, *Un mesager...*, p. 255—256.

<sup>33</sup> Ion Stăvăruș, op. cit., p. 81.

domeniul poeziei) și „Statul Mecena“<sup>34</sup>. În legătură cu colocviul venețian diplomata raporta la București : „Consimțind de a încuraja arta și de a-i ajuta pe artiști, Statul trebuie să se mărginească în a trage din sacrificiile făcute numai acele foloase care nu ating libertatea artistului și care deci nu reduc posibilitățile de expresie și de creație“<sup>35</sup>.

În sesiunea din septembrie 1934, a Adunării (Comisia a VI-a), militanta pentru drepturile intelectualilor atrăgea atenția<sup>36</sup> asupra mizeriei în care trăiau numeroși artiști fără lucru și a opinat pentru generalizarea măsurii luate de unele state care vărsau unei case de ajutor un coeficient din impunerea percepută asupra beneficiarilor radio-difuziunii<sup>37</sup>.

Despre participarea la colocviul de la Nisa<sup>38</sup> nu cunoaștem amănunte. Elena Văcărescu a conferențiat însă de mai multe ori la Centrul Universitar Mediteranean, din care Paul Valéry avea ambiția să facă „prima instituție de mare cultură internațională“<sup>39</sup>. Între intelectualii români de la Ligă și președintele Comitetului Permanent de Litere și Arte se statornicise o nobilă prietenie<sup>40</sup>. Secondat de Nicolae Titulescu, Elena Văcărescu și George Oprescu, Valéry a obținut în 1935 crearea la Centrul pe care-l conducea a catedrei „Mihai Eminescu“<sup>41</sup>.

La Budapesta poeta nu se dezmințe. După ce prezentase comunicarea „Omul în civilizația greco-latină“, ajungînd la concluzia că „le rôles des humanités est moderne et vivant“<sup>42</sup> în cadrul discuțiilor ia apărarea poeziei. Poezia trebuie să fie un instrument pus în serviciu umanismului și al omenirii<sup>43</sup>.

În 1937, ultimul colocviu s-a desfășurat în localul I.I.C.I., „într-o atmosferă de înaltă spiritualitate“<sup>44</sup>. Unul din discursurile oficiale a fost al Elenei Văcărescu<sup>45</sup>. El conține un mesaj minunat : „Pentru acest om nou, foarte legat de concret și real, cu imense resurse de ingenuitate și prospețime, literații de mîine vor scrie opere pline de conținut, de claritate, de optimism și acțiune ; opere mai puțin receptive la prejudecățile,

<sup>34</sup> „Entretiens“, IV, *L'art et la réalité. L'art et l'Etat*, S.D.N., I.I.C.I., 1935, p. 224 și 311—312.

<sup>35</sup> Apud C. Turcu, *Un mesager...*, p. 256.

<sup>36</sup> Discursul este rezumat în „L'année 1934...“, p. 185—186. Între altele, saluta proiectul I.I.C.I. de studiere a raporturilor dintre Orient și Occident.

<sup>37</sup> C. Turcu, *loc. cit.*

<sup>38</sup> G. Oprescu, *Cooperarea...*, p. 66.

<sup>39</sup> Ion Stăvăruș arată că Elena Văcărescu a conferențiat și în 1933 la Nisa (*op. cit.*, p. 89).

<sup>40</sup> În intelectualii români, Valéry saluta ambasadorii Europei ideale, uniți prin puterea spiritului și a schimburilor culturale (Marin Bucur, *Valéry, promoteur des valeurs roumaines*, în „Europe“, LIX, nr. 507, Juillet 1971, p. 138—139).

<sup>41</sup> Într-o scrisoare din acel an îi confirma profesorului Oprescu că primul conferențiar va fi Nicolae Iorga (Arh. Oprescu, B.A.R.S.S., ms. 54129). Peste patru ani remarcă „fericitul succes“ al conferințelor românești (pomeniți Iorga și Elena Văcărescu), care demonstrează interesul crescînd cu care este privită „îmbogățirea intelectuală oferită de o națiune prietenă“. (În prefața la primul volum din seria literară inițiată de Școala Română din Franța : D. Zamfirescu, *Mathieu Damian*, Les Editions des Presses Modernes, Paris, 1939, p. VIII).

<sup>42</sup> „L'année 1936...“, p. 25.

<sup>43</sup> *Ibidem*, p. 30 („Un vrai poème ne prend naissance que dans la clarté“.)

<sup>44</sup> C. Turcu, *Un mesager...*, p. 257.

<sup>45</sup> G. Oprescu, *Amintiri...*, p. 186.

convențiile și clișeele literare de azi ; opere care, fiind populare, vor fi cu atât mai puternice și mai mobilizatoare“<sup>46</sup>.

Ultimii ani de activitate la Societatea Națiunilor îi demonstrează diplomatei că instrumentul pentru menținerea păcii, în care crezuse, se prăbușea. Ea rămîne însă cu încrederea în viabilitatea operei organizației de cooperare intelectuală, lucru ce-l susține la sesiunile Adunării din 1937<sup>47</sup> și 1938<sup>48</sup>. În timpul războiului, cu toată vîrsta înaintată, a fost o militantă antifascistă care a întreținut, cu talentu-i oratoric recunoscut, speranța. În 1944, Elena Văcărescu îl asigură pe Paul Valéry de viitorul luminos al cooperării intelectuale<sup>49</sup>.

Activitatea diplomatică și de cooperare internațională pe tărîmul culturii a fost permanent împletită de cea care nu a uitat niciodată locurile dragi ale copilăriei, cu activitatea de conferențiară ilustră pentru popularizarea geniului românesc în lume.

Nu putem încheia fără un inedit omagiu adus la a VI-a Conferință internațională a Instrucției /Publice/ din iulie 1937, de către profesorul universitar Yepes (reprezentantul Columbiei), cu ocazia aderării definitive a României la B.I.E. : „Biroul Internațional al Educației are dreptul să aștepte mult bine de la colaborarea unei țări care are astăzi intelectuali, savanți și oameni de stat de renume mondial. E suficient să citez numele ilustrului neurolog, doctorul Marinescu, cunoscut și admirat deopotrivă în Europa și în America ; cel al acestui veritabil fenomen de erudiție care este președintele Iorga ; cel al acestui geniu diplomatic și politic care este Nicolae Titulescu, bine cunoscut la Geneva și cel, în sfîrșit, al Elenei Văcărescu, demnă reprezentantă a intelectualității femeii române“<sup>50</sup>.

<sup>46</sup> Apud C. Turcu, *Elena Văcărescu...*, p. 21.

<sup>47</sup> Ion Stăvăruș, *op. cit.*, p. 260.

<sup>48</sup> C. Turcu, *Un messenger...*, p. 260.

<sup>49</sup> Vezi Paul Valéry — *vivant*, Cahiers du Sud, Marseille, 1945.

<sup>50</sup> Apud Constantin Kirișescu, *Memorii*, manuscris inedit în posesia familiei.